

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Кафедра загального землеробства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

 А.В. Новак

« 31 » серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Основи дослідної справи в агрономії

Освітній рівень: початковий (короткий цикл)

Галузь знань: 20 Аграрні науки та продовольство

Спеціальність: 201 Агрономія

Освітня програма: освітньо-професійна програма початкового короткого
циклу вищої освіти

Факультет: агрономії

Умань – 2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи дослідної справи в агрономії» для здобувачів вищої освіти спеціальності 201 «Агрономія» освітньо-професійна програма початкового короткого циклу вищої освіти – Умань, 2021.– 11 с.

Розробник – кандидат с.-г. наук, доцент кафедри загального землеробства
Усик С.В. Усик

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загального землеробства

Протокол № 1 від «31» серпня 2021 року

Завідувач кафедри загального землеробства

Карнаух

доцент Карнаух О.Б.

«31» 08 2021 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету агрономії

Протокол від «31» серпня 2021 року № 1

Голова Накльока Накльока Ю.І.

«31» серпня 2021 року.

©УНУС, 2021 рік

©Усик С.В., 2021 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень, назва освітньої програми	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 20 «Аграрні науки та продовольство»	Обов'язкова	
Модулів – 2	Спеціальність: 201 «Агрономія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 6		2-й	
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		3-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 6	Освітній рівень – бакалавр освітньо-професійна програма початкового короткого циклу вищої освіти	Лекції	
		20 год.	
		Практичні, семінарські	
		Лабораторні	
		24 год.	
		Самостійна робота	
		46 год.	
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: курс «Основи дослідної справи в агрономії» є складовою частиною навчально-методичного комплексу зі спеціальності 201.– агрономія і відіграє важливу роль у формуванні у студентів навиків до дослідницької роботи.

Завдання: надання студентам теоретичних основ і практичних навиків.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: методи наукових досліджень, розміщення варіантів і дослідних ділянок у досліді; теоретичні основи планування дослідів; планування спостережень і обліків в польових дослідях;

вміти: самостійно працювати над науковою літературою, планувати дослідження, закладати дослід і проводити заплановані спостереження і обліки за загальноприйнятими методиками, аналізувати отримані результати та використовувати методи статистичного аналізу.

Компетентності:

– **інтегральна компетентність.** Здатність розв'язувати складні фахові завдання та практичні проблеми з агрономії, що передбачає застосування теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та відповідністю зональних умов.

– **загальна компетентність.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

– **фахові компетентності.** Навички оцінювання, інтерпретації й синтезу теоретичної інформації та практичних, виробничих і дослідних даних в галузях сільськогосподарського виробництва. Уміння застосування методів статистичної обробки дослідних даних, пов'язаних з технологічними та селекційними процесами в агрономії.

Програмні результати навчання:

– володіти статистичними методами опрацювання даних в агрономії.

– володіти на операційному рівні методами спостереження, опису, ідентифікації, класифікації, а також культивування об'єктів і підтримання стабільності агроценозів із збереженням природного різноманіття.

– аналізувати та інтегрувати знання із загальної та спеціальної професійної підготовки в обсязі, необхідному для спеціалізованої професійної роботи у галузі агрономії.

– ініціювати оперативне та доцільне вирішення виробничих проблем відповідно до зональних умов.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи агрономічних досліджень

Змістовий модуль 1. Складання схем дослідів по темі своєї наукової (дипломної) роботи.

Тема 1. Вступ

1. Роль науки та її зв'язки з виробництвом. 2. Актуальні теми досліджень з польовими культурами. Дослідна робота в університеті.
3. Зміст і обсяг курсу «Основи дослідної справи в агрономії». Порядок вивчення. Рекомендована література

Тема 2. Методи досліджень

1. Загальнонаукові методи досліджень
2. Спеціальні методи досліджень

Тема 3. Класифікація дослідів та вимоги до них

1. Класифікація дослідів
2. Основні вимоги до дослідів

Змістовий модуль 2. Вибір методу розміщення варіантів дослідів залежно від строкатості родючості ґрунту на дослідній ділянці

Тема 4. Основні елементи польових дослідів

1. Експериментальні одиниці в досліді
2. Розмір та форма дослідних ділянок, їх орієнтація на місцевості
3. Кількість варіантів і повторностей у польових досліді

Тема 5. Методи розміщення варіантів у польових досліді

1. Вибір площі для польового дослідів
2. Рекогносцирувальний та вирівнювальний посіви
3. Випадкові та інші методи розміщення варіантів у польовому досліді

Змістовий модуль 3. Планування польового дослідів в рільництві

Тема 6. Планування та техніка закладання польового дослідів

1. Вибір теми дослідів та вивчення наукової літератури
2. Принципи планування однофакторних дослідів, повних факторіальних схем у багатфакторних досліді
3. Техніка закладання польового дослідів

Тема 7. Обліки і спостереження в досліді з польовими культурами

1. Метеорологічні та фенологічні спостереження
2. Планування обліків і спостережень в досліді різних напрямків
3. Методика основних обліків в досліді з польовими культурами

Модуль 2. Основи математичної статистики в агрономії

Змістовий модуль 4. Кількісна мінливість

Тема 8. Вступ у математичну статистику. Мінливість

1. Завдання та особливості математичної статистики
2. Мінливість та варіаційні ряди
3. Приклад статистичної обробки кількісної мінливості

Змістовий модуль 5. Дисперсійний аналіз одно- та двофакторного польового дослідів

Тема 9. Дисперсійний аналіз даних польового дослідів

1. Вибір методу статистичної обробки
2. Дисперсійний аналіз даних однофакторного дослідів з рандомізованим розміщення варіантів.

Тема 10. Дисперсійний аналіз двофакторного польового дослідів

Змістовий модуль 6. Кореляційний та регресійний лінійної залежності

Тема 11. Кореляційний та регресійний аналізи

1. Поняття про кореляцію та її види
2. Кореляційний аналіз прямолінійної залежності
3. Регресійний аналіз прямолінійної залежності

**4. Структура навчальної дисципліни:
денна форма навчання**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		лекц	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	7
Модуль 1. Теоретичні основи агрономічних досліджень					
Змістовий модуль 1. Складання схем дослідів по темі своєї наукової (дипломної) роботи					
Тема 1. Вступ		1	–		
Тема 2. Методи досліджень		1	–		
Тема 3. Класифікація дослідів та вимоги до них		1	–		
Разом за змістовим модулем 1	10	3	–	2	5
Змістовий модуль 2. Вибір методу розміщення варіантів дослідів залежно від строкатості родючості ґрунту на дослідній ділянці					
Тема 4. Основні елементи польових дослідів		2	–		
Тема 5. Методи розміщення варіантів у польових дослідів		2	–		
Разом за змістовим модулем 2	11	4	–	2	5
Змістовий модуль 3. Планування польового дослідів в рільництві					
Тема 6. Планування та техніка закладання польового дослідів		2	–		
Тема 7. Обліки і спостереження в дослідів з польовими культурами		3	–		
Разом за змістовим модулем 3	14	5	–	4	5
Усього годин за модуль 1					
	35	12	–	8	15
Модуль 2. Основи математичної статистики в агрономії					
Змістовий модуль 4. Кількісна мінливість					
Тема 8. Вступ у математичну статистику. Мінливість	13	2	–	4	7
Змістовий модуль 5. Дисперсійний аналіз одно- та двофакторного дослідів					
Тема 9. Дисперсійний аналіз даних однофакторного дослідів з рендомізованим розміщенням варіантів.	13	2	–	4	7
Тема 10. Дисперсійний аналіз двофакторного дослідів	13	2	–	4	7
Змістовий модуль 6. Кореляційний та регресійний лінійної залежності					
Тема 11. Кореляційний та регресійний аналізи	16	2	–	4	10
Усього годин за модуль 2					
	55	8	–	18	31
Усього годин					
	90	20	–	24	46

5. Теми лабораторних занять

№ модуля	№ зм.мод.	№ лекції	Зміст заняття	Обсяг годин
1	1	1-4	Основні поняття і терміни в наукових дослідженнях. Складання схем польових дослідів	2
	2	5	Вибір методу розміщення варіантів в польовому досліді залежно від строкатості родючості ґрунту на дослідній ділянці	2
	3	5-7	Планування дослідів (складання схеми дослідів, вибір методу розміщення варіантів та експериментальної одиниці, розрахунок необхідної повторності польового дослідів за даними рекогносцирувального посіву).	4
2	4	8	Побудова варіаційного ряду кількісної мінливості та його аналіз	4
	5	9	Дисперсійний аналіз результатів одно- та двофакторного польового дослідів	8
	6	10	Кореляційний і регресійний аналізи лінійної залежності	4
Всього				24

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Обсяг годин
1.	Історія наукових досліджень в агрономії	2
2.	Рівні та види наукових досліджень. Досліди в штучних умовах	3
3.	Досліди із сортовипробування. Вибір і підготовка земельної ділянки під дослід	6
4.	Досліди з неповними схемами. Теоретичні основи планування дослідів.	5
5.	Історія математичної статистики. Поняття про сукупність і вибірку.	6
6.	Суть дисперсійного аналізу. Дисперсійний аналіз дослідів, розміщеного методом повної рендомізації.	6
7.	Підготовка даних про врожайність до статистичного аналізу	6
8.	Поняття про кореляційний та регресійний аналіз	6
9.	Коваріаційний аналіз. Пробіт-аналіз.	6
Разом		46

7. Індивідуальні завдання

Студенти денної форми навчання для виконання змістовних модулів отримують індивідуальні завдання безпосередньо у викладача.

8. Методи навчання

Основними методами навчання при вивченні «Основи дослідної справи в агрономії» є: лекції, лабораторні заняття, навчальна практика та самостійна робота студента.

Методами навчання є також упорядковані способи діяльності викладача та студентів спрямовані на ефективне вивчення дисципліни «Основи дослідної справи в агрономії».

В рамках кожного виду (лекції, лабораторні заняття, навчальна практика та самостійна робота студента) використовується такі групи методів навчання як словесні, наочні, практичні. Словесні методи навчання включають в себе:

- розповідь — це метод навчання, який передбачає описову форму розкриття навчального матеріалу.
- пояснення — вербальний метод навчання, який передбачає розкриття сутності основних положень «Основи дослідної справи в агрономії» Пояснення ґрунтується на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду.
- бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів з інших дисциплін, що вивчаються на факультеті і на основі цього відбувається усвідомлення понять та основних положень «Основи дослідної справи в агрономії». За місцем у навчальному процесі виділяють бесіди: вступну, поточну, підсумкову.
- лекція — це метод навчання, який передбачає розкриття у словесній формі сутності явищ, наукових понять, процесів, які знаходяться між собою в логічному зв'язку, об'єднані загальною темою.

Важливе місце в навчальному процесі посідає інструктаж. Він передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання техніки безпеки перед використанням їх у навчальному процесі. Це важливий етап у підході до оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності. Це важливо для того щоб студенти розуміли не лише що треба робити, але і як це робити.

Висока ефективність навчання не можлива без використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання.

Наочні методи передбачають, передусім, використання демонстрації та ілюстрації.

Демонстрація — це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їхньому натуральному вигляді, в динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (фотографії, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Спостереження як метод навчання передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному чи виробничому середовищі без втручання у ці явища й процеси.

Практичні методи навчання спрямовані на досягнення завершального етапу процесу пізнання. Вони сприяють формуванню умінь і навичок, логічному завершенню ланки пізнавального процесу стосовно конкретного розділу, теми.

Лабораторна робота передбачає організацію навчальної роботи з використанням спеціального обладнання та за визначеною технологією для отримання нових знань або перевірки певних наукових гіпотез на рівні досліджень.

Практична робота спрямована на застосування набутих знань у розв'язанні практичних завдань.

9. Методи контролю

Методами контролю під час вивчення «Основи дослідної справи в агрономії» є: захист студентами змістових модулів, модульний контроль та залік.

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Під час вивчення «Основи дослідної справи в агрономії» основними методами контролю є: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, спостереження, тести (модульний контроль), залік.

Методи усного контролю – це бесіда, розповідь студента, роз'яснення. Основою усного контролю слугує монологічна відповідь студента або запитально-відповідна форма – бесіда, у якій викладач ставить запитання і чекає відповіді студента. Усний контроль або опитування, як

поточний, проводиться на кожному занятті в індивідуальній формі. Індивідуальне опитування студентів дозволяє викладачу отримати більш повні й точні дані про рівень засвоєння.

При поточному контролі знань викладачем широко використовується спостереження, систематичне вивчення студентів у процесі навчання, виявлення багатьох показників, проявів поведінки, що свідчать про сформованість знань, умінь та інших результатів навчання. Викладач спостерігає за студентом, в багатьох ситуаціях. Ситуація поточної та періодичної перевірки знань дозволяє викладачу отримати достатньо повні дані про студента: і рівень його знань, умінь з предмету, і ставлення до навчання, ступінь його пізнавальної активності, свідомості, і вміння мислити, розв'язувати самостійно різноманітні завдання. Результати спостережень враховуються викладачем для коректування навчання, в загальній підсумковій оцінці студента, для своєчасного виявлення неуспішності.

Тест (модульний контроль) – це набір стандартизованих завдань з визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами.

Перевага тестів у їх об'єктивності, тобто незалежності перевірки та оцінки знань від викладача.

Залік є найбільш активною перевіркою знань за визначений період навчання.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Модуль №1				Модуль № 2				
Зм1	Зм2	Зм3	Модульний контроль	Зм4	Зм5	Зм6	Модульний контроль	
T1, T2,T3	T4,T5	T6,T7			T8	T9, T10		T11
6	8	9	15 балів	9	24	9	20 балів	100

T1, T2 ... T11 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Основи наукових досліджень в агрономії. Методичні поради до вивчення дисципліни для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 201 «Агрономія» / С.В.Усик, Ю.І.Накльока, О.Б.Карнаух, М.В.Калієвський, А.В.Новак, Г.В. Коваль, В.В.Борисенко. – Умань: УНУС, 2020. - 36 с.

2. Основи наукових досліджень в агрономії: Методичні поради до вивчення дисципліни за спеціальністю 201 «Агрономія». С.В.Усик, Ю.І. Накльока, О.Б. Карнаух, М.В. Калієвський, А.В. Новак, Г.В. Коваль, В.В. Борисенко. – Умань: УНУС, 2020. – 36 с.

3. Методичні вказівки з проведення навчальної практики з дисципліни «Основи наукових досліджень в агрономії» ОС бакалавр спеціальності 201 «Агрономія». / С.В. Усик, Ю.І. Накльока, О.Б. Карнаух, М.В. Калієвський, А.В. Новак, В.В. Борисенко, Г.В. Коваль. – Умань: УНУС, 2020. 15 с.

3. Методичні поради до вивчення дисципліни і виконання контрольної роботи для студентів заочної форми навчання з дисципліни «Основи наукових досліджень в агрономії» ОС бакалавр спеціальності 201 «Агрономія». С.В. Усик, Ю.І. Накльока, О.Б. Карнаух, М.В. Калієвський, А.В. Новак, В.В. Борисенко, Г.В. Коваль. – Умань: УНУС, 2020. 16 с.

12. Рекомендована література

Базова

1. Основи наукових досліджень в агрономії: Підручник /В.О. Єщенко, П.Г. Копитко, В.П. Опришко, П.В. Костогриз; За ред. В.О. Єщенка. К.: Дія. 2005. 288 с.
2. Основи наукових досліджень в агрономії. Підручник /В.О.Єщенко, П.Г.Копитко, В.П.Опришко, П.В. Костогриз; За ред. В.О. Єщенка. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К»», 2014. 332 с.

Допоміжна

1. Дослідна справа в агрономії: навч. посібник: у 2 кн. Кн. 1. Теоретичні аспекти дослідної справи/А. О. Рожков, В.К. Пузік, С.М. Каленська та ін.; за ред. А.О. Рожкова. Х.:Майдан, 2016. 316 с.
2. Малієнко А.М., Борис Н.Є., Буслаєва Н.Г. Питання методики польових дослідів у землеробстві та рослинництві. Землеробство. 2018. Випуск 1. С. 38-44.
3. Захаров С. Організація демопосівів. На що звернути увагу. Агроном. 2020. № 2 (68).
4. Методика польових досліджень з обробітку ґрунту/ А.М. Малієнко, М.В. Коломієць, Ф.Й. Брухаль, М. М. Пташнік, Л. М. Красюк, П. С. Заяць. Вінниця: ТОВ «Твори», 2020. 84 с.
5. Генін В. Як правильно провести польовий дослід. Агроном. 2020. № 4 (70). С.21-25
6. Жуланова В.Н., Канзываа С.О., Тулуш В.П. и др. Методика опытного дела. Учебное пособие. Кызыл: Тувинский ГУ, 2018. 98с.
7. Журавлев С.Ю. Основы научных исследований. Красноярск: Красноярский ГАУ, 2020. 139 с.
8. Заремук Р.Ш., Дорошенко Т.Н., Рязанова Л.Г. Методы и методики исследований в садоводстве. Учебное пособие. Краснодар: Кубанский ГАУ имени И.Т. Трубилина, 2020. 119 с.
9. Казаков А.В. Научный эксперимент и обработка опытных данных. Учебное пособие. Н. Новгород: Нижегородская ГСХА, 2017. 73 с.
10. Кошурников А.Ф. Основы научных исследований. Пермь: Прокрость, 2014. 317 с.
11. Шумаев В.В. и др. Методы научных исследований. Учебное пособие / В.В. Шумаев, А.В. Поликанов, А.В. Мачнев, А.А. Орехов, Т.Г. Дорофеева, А.И. Зябиров. Пенза: РИО ПГСХА, 2016. 245 с.
12. Мельникова О.В. Основы научных исследований. Учебно-методическое пособие. Брянск: Издательство Брянский ГАУ, 2017. 65 с.
13. Пикушова Э.А., Шадрин Л.А., Белый А.И. Методика экспериментальных исследований в агрономии. Учебное пособие. Краснодар: Кубанский ГАУ имени И. Т. Трубилина, 2020. 162 с.
14. Рябцева Н.А., Авдеенко А.П., Фетюхин И.В. и др. (сост.) Методология науки и современные проблемы в агрономии, агрохимии и агропочвоведении. Учебник. Персиановский: Донской ГАУ, 2021. 184 с.
15. Трубилин Е.И. Основы научно-исследовательской деятельности. Учебное пособие. Краснодар: Кубанский ГАУ И.Т. Трубилина, 2019. 97 с.
16. Цаценко Л.В. Методология научной агрономии. Учебное пособие. Краснодар: Кубанский ГАУ имени И.Т. Трубилина, 2018. 103 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Електронний варіант лекцій з курсу «Основи наукових досліджень в агрономії»

2. Сайт національної бібліотеки України імені В. Вернадського www.nbuv.gov.ua

3. Українські пошукові системи:

- uaport.net/ - загальний тематичний каталог містить близько 20 напрямків, регіональний – усі області України. Ресурси, які відносяться до найбільш популярних тем, згруповані в окремі розділи.

- <http://meta.ua> - МЕТА здійснює пошук по українським серверам, а також серверам з українською тематикою у всьому світі. Область пошуку додатково обмежується однією або декількома регіональними підрубриками. Важлива унікальна особливість Мети - підтримка пошуку з урахуванням правопису української мови.

- <http://www.uaport.net/UAcatalog/> - перевагою TopPing є нова метапошукова машина MetaPing, яка дозволяє виконувати пошук по декільком ІПС одночасно. • <http://www.goldbook.dp.ua/> - Золота книга - каталог каталогів, пошукових та рейтингових систем України, РФ і країн СНД. Ресурс всього містить 259 каталогів • http://www.Lot-co.mksat.Net/dir/www/links_directories_ukrainian_ru.html - Лот – посилання на основні каталоги ресурсів Інтернет України, країн СНД і міжнародні.

Метапошукова система PDF для учнів та професорів (PDFSS) <http://chaos.in.ua/> забезпечує пошук PDF-файлів, які знаходяться на Веб-ресурсах в режимі відкритого доступу. Процедура пошуку побудована на використанні технологій провідних пошукових систем, Google, Яндекс, Рамблер. **Основна ідея системи:** "знайти прямі посилання лише на реальні, вільно доступні PDF-документи, не подразнюючи нервову систему користувача зайвими переходами на посилання на документи, які вимагають оплати, які пропонують зареєструватися або посилання на опис, а не на сам документ". Цільова аудиторія системи PDFSS - школярі, студенти, аспіранти, інженери, викладачі, науковці.